

Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe - Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği

Esra BURCU*

Özet

Çalışma üniversiteli özürlü gençlerin sorunlarını ve beklentilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmanın bir diğer amacı da bu konudaki literatüre katkı sağlamaktır. Gençlerin buldukları sosyal çevre ile ilgili olarak sosyal izolasyon ve bağımsız davranışlar geliştirememeleri konusunda odaklanılarak teorik çerçeve çizilmiştir. Çalışma, nitel veri toplama ve değerlendirme tekniklerinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Yaklaşık bir buçuk senelik bir saha sürecini kap-

sayan çalışmada, odak grup ve derinlemesine görüşmelerle, gençlerin üniversite yaşamlarında, arkadaşları, öğretim üyeleri, üniversite personeli, ders dinleme, ödevlerini hazırlama, sınav, üniversitenin fiziksel konumu, kütüphane, ulaşım, yemek, temizlik ve boş zaman değerlendirme ortamlarına ilişkin sorunları, ihtiyaçları, beklentilerine yönelik verilere ulaşılmış ve teorik çerçeve ışığında konu ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, özürlülük, özürlü gençlik, sosyal izolasyon, bağımsızlık

Abstract

This study aims to investigate the problems and expectations of the disabled youth as university students and in this respect aims to make a contribution to the relevant literature. In respect to social milieu the young people live in, a theoretical framework is drawn by focusing on social Isolation and lack of the ability of developing independent behaviour. The research is a descriptive one utilizing both focus group research and interview in depth. I took approximately one and a half year and data is collected especially about their friendship relations in university, relations with academic staff and university personnel, their problems and needs concerning the classes they took, the research exercises they were given, the exams, the physical conditions of the university, using the library and problems concerning transportation, nutrition, and spare time activities. In conclusion, in the light of the theoretical framework and the data obtained, certain propositions are developed concerning the issue in question.

Keywords: Youth, disabilities, disabled youth, social isolation. independence,

---

(*) Yrd. DOÇ. Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

1. Giriş

Sosyolojik perspektifte, *gençliğin* evrensel tanımının yapılmasındaki en temel güçlük, tanımın geliştirilmesinde sosyal ve kültürel faktörlerin diğer bir ifadeyle toplumun yaşam tarzı ya da kültürel değerlerinin göz önünde bulundurulmasında yatmaktadır. Gençlik döneminin başlangıcı ve bitiş yaşları ya da kimin genç olarak kabul edileceği ve gençlik döneminin hangi özellikler sergileyeceği toplumdaki topluma ve kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Diğer taraftan, aynı toplumda biyolojik, psikolojik ve sosyolojik anlamda belirli değişiklikleri yaşayan gençler arasında da fiziksel sosyal ve entelektüel olgunluk açısından farklılıklar gözlemlenebilir. Gençlik döneminde fizyolojik gelişmeler ya da gelişmeyi engelleyici bazı faktörler (hastalık, doğuştan kaynaklanan rahatsızlıklar gibi) sosyal rollerin benimsenmesi, sosyal problemlerle başedilebilmesi ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesi ile ilgili olarak bireyde/gençte belirtilen farklılıklara yol açabilir. Örneğin, gençlik döneminde doğuştan ya da sonradan kazanılmış fiziksel özürler, bu dönemde zaten hızlı bir şekilde değişimler yaşayan gence fazladan yükler getirebilir,

Gençlik dönemi karmaşık bir süreçtir, Hem biyolojik, hem psikolojik hem de SOSYAL bir süreci içeren bu dönemde, her üç düzey arasında karşılıklı etkileşim söz konusudur. Bu açıdan düzeylerin her birindeki büyümenin hızlanması veya geri kalması bir diğerini de etkilemektedir. Psikolojik ve biyolojik gelişmeler sosyal bünyede meydana gelir ki sosyal bünye bu gelişmeleri geciktirici ya da hızlandırıcı rol oynayabilir (Muuss 1971:32-33).

Daha önce belirtildiği gibi, psikolojik ve biyolojik değişmelerin yoğun yaşandığı gençlik döneminin en önemli sosyal özellikleri ise bir çok araştırmacı tarafından (Frith 1984, Young 1973, Yörükoğlu 1991, Şemin 1992, Tezcan 1981, Gökçe 1982), toplumda yetişkinlik rollerine ve statülerine doğru hızlı bir hareketlilik içinde olan, toplumu eleştirme gücünü kendinde en yoğun şekilde hisseden, sorumluluğunun ve bağımsızlığının düzeyi giderek artış gösteren, toplumun en yaratıcı ve en dinamik kesimi olarak ifade edilmiştir.

Biyolojik, psikolojik ve sosyal düzeylerin gençlik döneminde karşılıklı etkileşimi düşünüldüğünde, özürlü genlerin sosyolojik anlamda toplumsal düzlemdeki yeri ve önemi dikkat çekicidir.

Özürüllük, hem fiziksel hem psikolojik, hem de sosyal içiçeliği beraberinde getiren bir olgudur. Sosyolojik perspektifte özürüllük, fiziksel bir durumun ortaya koyduğu *gerçeklikten hareketle*, sosyal çevreye, sosyal tutumlara, sosyal rollere, sosyal izolasyona ve sosyal bütünleşmeye ağırlık veren bir anlam içermektedir.

Ülkemizde-kesin istatistiklere ulaşılacakla birlikte-nüfusun yaklaşık %9-10'u özürlü bireylerden oluşmaktadır. Ülke nüfusunun gen^ bir nüfus olduğu düşünüldüğü-

de, bu yüzdenin önemli payının *gençlere* ait olduğu ifade edilebilir (I.Özürlüler Şurası 1999).

Dinamik, yaratıcı, bağımsız, entelektüel, eleştirel özellikleriyle üniversiteli gençlerin arasında oranı düşük olmakla birlikte özürlü gençler de yer almaktadır. 1999 ÖSYM ve-rilerine göre, toplam 374 fiziksel özürlü genç çeşitli bölgelerdeki üniversitelere yerleş-tirilmiştir.

Bir toplumun sorunlarından o toplumun hemen her kesiminin etkilendiği kabul edil-diğinde, özürlü üniversiteli gençlerin, diğer üniversiteli gençlerle ortak ihtiyaç ve sorun-lara sahip oldukları söylenebilir. Ancak dikkatten kaçırılmaması gereken bir nokta, özürlü gençlerin bu ortak ihtiyaç ve sorunlardan çok daha fazlasıyla karşı karşıya kal-dıklarıdır.

Bu noktada ülkemizdeki özürlü gençlerin ihtiyaç ve sorunlarının tespitine yönelik araştırmalara gerek duyulmakta ve bu araştırma sonuçlarının ışığında da gençlere yöne-lik destek verici hizmetlerin geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde özürlü gençlerin ihtiyaç ve sorunlarına yönelik sosyolojik literatürde önemli eksiklikle-rin olduğu bir gerçektir.

Çalışmada-bir pilot araştırma bazında-özürlü gençlerin sorunları ile ilgili nitel veri elde etme çabasına girilerek bu verilerin daha geniş kitlelere yönelik araştırmalara ışık tutması, kurumlarda gençlere yönelik destek verici hizmetlerin şekillenmesinde ipuçla-rının verilmesi ve sosyolojik literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

2. Teorik Perspektif

2.1. Özürlülüğün Tanımı-Sosyal Anlamı ve Özürlü Gençlere Yönelik Çalışmalar

En genel anlamda *özürlülük*, yeteneklerdeki ve güçteki sınırlanmışlık ya da eksiklik durumudur. Daha açık bir ifadeyle, *özürlülük*, bireyin belirli aktivitelerini yerine getir-mesini ve sosyal yaşamdaki rollerini oynayabilmesini sağlayan "ideal-normal" kapasite-nin dışında olmaktır. *Özürlü insan*, tedavisi/düzeltilmesi mümkün olmayan ancak re-habilite edilebilen insan olarak kabul edilmektedir. *Özürlülük*, ferdin zihinsel ve/veya bedensel fonksiyonlarındaki kayıplar sonucu ortaya çıkan sınırlılıkları/kısıtlılıkları ifa-de etmek üzere kullanılan bir kavramdır (Whyte ve Ingstad 1995:3-4).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün tanımı dikkate alındığında ise, *özürlülük*, kişiden ya da bir bütün olarak vücuttan beklenen davranışlar, yetenekler ve görevler olarak ifa-de edilen "normal" aktivitelerin yerine getirilmesindeki eksiklik ya da sınırlılıktır. (WHO 1980:28).

İster bir sınırlılık, ister bir anormallik olarak tanımlansın, dünyada nüfusun yaklaşık %10'unun (Helander 1993), Ülkemizde de yaklaşık %9-10'unun (I.Özürlüler Şurası

1999) özürlü insanlardan oluştuğu düşünüldüğünde, hemen her toplumda, zihinsel, duygusal ve davranışsal bozukluklarla yaşayan bireylerin var olduğu gerçeği göz önüne serilmektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinde bireyler büyük oranda tedavi edilemeyen, çaresi olmayan, belirli fonksiyonları yerine getirebilme yeteneklerinin kayb olduğu ya da engellendiği fizyolojik eksikliklerle yaşamak zorundadır. Ancak, bireyin çeşitli nedenlerle birlikte yaşamak zorunda kaldığı bozukluklar-özürlü, insanın biyolojik doğasından çok varlığını sürdürdüğü sosyal alanda, diğer insanlarla birlikte iken anlam kazanmaktadır. Doğuştan ya da daha sonra kazanılmış özürlülüğün sosyal anlamı. bireyin *özürlülüğüne* yönelik tepkilerine, o anki durumuna ve geleceğine nasıl baktığına, özürlülüğün bireyin yaşamını nasıl etkilediğine ve toplumun özürlülüğe bakış açısında şekillenmektedir. Bu sosyal anlam toplumdaki topluma değişiklik gösterebilir.

Özürlülük konusunda, insanların fiziksel durumlarından çok sosyal çevre ve tutumlar üzerinde odaklaşan çeşitli araştırmalar vardır (Shapiro 1993, Weitz 1996, Lane 1992, Cohen 1994). Bu çalışmalar, özürlülerin hakları çerçevesinde yoğunlaşırken, özürlülükle ilgili problemlerin ortaya çıkmasında rol alan ya da bu durumu kolaylaştıran, yardımcı ve destek olan "toplum" üzerinde dururlar. Bu araştırmalar, özürlü insanların özellikle özürlü gençlerin eşit eğitim fırsatlarına sahip olmadıklarını kabul ederler. Çalışmalar da, özürlü gençlere, özel eğitim verilen okullarda okuma fırsatları verilmesinin, onları toplumun diğer üyeleriyle birlikte ortak sosyal mekanlarda eğitim görme olanaklarından uzaklaştırdığı, bu durumun da özürlünün sosyal hakları ve sosyal bütünleşmesi açısından problemlere yol açabildiği vurgulanır.

Özürlü gençlerle ilgili yapılan bazı çalışmalarda (Rowan 1980, Johnson ve Johnson 1972, 1974, Evans ve diğerleri 1974, Knight ve Warren 1978, Castree ve Walker 1981 Patrick ve diğerleri 1981, Parker ve Hirst 1987, Beardshaw 1988), özürlü bir birey olarak gencin özellikle eğitim ve istihdam sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı, eğitim, sağlık ve sosyal alanlarda onları destekleyici, sorunlara çözüm getirici hizmetlere ihtiyaç duyulduğu ortaya konulmuştur. Örneğin Rowan (1980), özürlü gencin resmen okuldan ayrılıp yetişkinlik yaşamına geçiş sürecinde oldukça ciddi zorluklarla karşılaştığını belirtir. Bu konumdaki gençlerin eğitimlerini tamamladıktan -ya da tamamlayamadıktan-sonraki yaşantılarında destek hizmetlerinden mahrum kalmaları, gençleri çözümlemede güçlük çekecekleri problemlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Rowan (1980), özürlü gençlerin, daha ileri eğitim (üniversite-master v.b) fırsatlarını yakalama, iş bulma, meslek edinme, mümkün olduğunca ailesinden bağımsız bir yaşamı kazanma veya aileden ayrı güvenli ve yeterli bir mekana sahip olma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasını istediklerini ve bu yönde çeşitli problemlerle karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir.

Çocuklukta ve gençlikteki fiziksel özürlülüğün sosyal tanımlamaları ile ilgili olarak önemli çalışmalar vardır (Ingram ve diğerleri 1964, Younghusband ve diğerleri 1970, Anderson ve Spain 1977, Piachaud ve arkadaşları 1981, Philip ve Duckworth

1982, Bookis 1983, Susman 1994, Hughes ve Paterson 1997). Bu çalışmalar özürlü çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin sağlık ve sosyal ihtiyaçlarının tespitine yöneliktir. Çalışmalarda tespit edilen ihtiyaçların resmi hizmet kurumlarınca nasıl karşılanacağı sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır.

2.2. Özürlü Gençler-Bağımsızlık ve Sosyal İzolasyon

Daha öncede belirtildiği gibi, gençlik döneminin en önemli sosyal özelliklerinden biri gencin giderek daha bağımsız davranışlar sergilemesidir. Gençlerin ailelerinden daha bağımsız davranışlar geliştirmesi gerçeği, onları yetişkin rollerine yakınlaştırmaktadır. Bu durum özürlü gençler için de şüphesiz geçerli olmakla birlikte çoğunlukla daha farklı bir görünüm arz etmektedir.

Özürlü gençlerin, yemek-içmek, banyo, giyinmek, tuvalet, alışveriş, hareket etmek gibi rutin ihtiyaçlarını ailelerinin ya da herhangi birilerinin yardımını almadan gerçekleştirebilmesi, onun giderek daha bağımsız bir yetişkin rolü kazanmasında etkilidir. Bu konuda bir çalışma yapan Armitage (1983), özürlü gencin kendi evine sahip olma şeklindeki bağımsız davranışının, daha açık bir ifadeyle, gencin yaşamını bir başkasına ihtiyacı olmadan sürdürebileceği bir ev yaşantısına hazırlanması şeklindeki bağımsızlık sürecinin, onun sosyal çevreye uyum ve bütünleşmesinde etkili olduğunu belirtir. Armitage'e göre, gencin bağımsız davranışlar geliştirmesi sosyal izolasyon problemini çözümlenici etkenlerden biri olabilir.

Thomas, Bax ve Smyth (1989:11) ise, sosyal çevreden izole olmanın kişinin özürlü olmasından çok diğerleri tarafından "hariç tutucu", "yoksun bırakıcı", "dışlayıcı" tutumların geliştirilmesine bağlı olduğunu ifade ederler. Dolayısıyla, özürlü olmayanların tutumu, toplumun bakış açısı sosyal izolasyonu körükleyici olabilir.

Bağımsızlığı davranışlardan çok kararlarda yoğunlaşarak açıklayan Davis (1984)'e göre, bağımsız yaşamak, fiziksel olarak bazı şeyleri tek başına yapmak değil aksine gereken yardımları almak ancak kararlarda bağımsız olmakla gerçekleşir.

Gençlik döneminin genel olarak sosyal aktivitelerin artış gösterdiği ve gencin sosyal alanının hızla genişlediği bir dönem olması, gencin fiziksel özürlü olması ve sosyal izolasyon ilişkisini konu alan araştırmaların önemini daha net hale getirmektedir (Thomas, Bax ve Smyth 1989:30). Fiziksel özürlülüğü olan gençlerle ilgili yapılmış bir çok çalışmanın (Morgan 1972, Domer 1973, Lorber ve Schloss 1973, Brier ve Demb 1981, Anderson ve diğerleri 1982, Mulvany 2000, Koreqiannis 2000, Morris 2000, Hyde 2001) sonuçlarına göre, özürlülük ergenlik döneminde sosyal izolasyonu artırmaktadır. Bu dönemde genç, kişisel bağımsızlığının gelişmesi, cinselliğin keşfedilmesi gibi değişimleri yaşarken, özürlü genç diğerleri gibi bu benzer duyguları-istekleri yaşamakta ancak sık sık bu duygu ve istekleri tatmin etme fırsatlarını yakalayamamaktadır. Bu dönemdeki

özürlü gençler, günlük aktivitelerini yerine getirmede bile anne-babalarına ya da bir başkasına aşırı bağımlık geliştirmektedirler. Bu noktada, araştırmacılar aileye olan fiziksel bağımlılıktan kaçınılmasa bile, anne-babaların "kendi kararlarını kendisinin verebilmesi" şeklinde genci cesaretlendirmeleri, "bağımsızlık ruhunu" teşvik etmeleri gerektiğini savunurlar.

Özürlü gençlerin toplumla etkileşim boyutundaki problemleri çoğu zaman gözlemlenebilir düzeydedir. Youngusband ve arkadaşlarının (1970) yaptığı bir çalışmaya göre, özürlü gencin sosyal ilişkilerinde karşılaştığı güçlükler "potansiyel izolasyon" problemini desteklemektedir. Potansiyel izolasyon, özürlü gencin kendi dünyasında yer alan giderek çözümlenmesi güçleşen yalnızlık ve çevreden uzaklaşma problemidir, Clarke ve arkadaşları (1977) da benzer bir sonuca ulaşarak, özürlü çocukların ve gençlerin sosyal ilişkilerinin zayıf olduğunu daha çok yalnız başlarına kalmayı tercih ettiklerini, diğerlerini seyretme ve dinleme gibi pasif aktiviteleri geliştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Tüm bu çalışmalar göstermiştir ki, sosyal izolasyon ve bununla ilişkili olarak bağımsız davranışlar geliştirememesi özürlü gencin en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Bağımsız davranışların gelişmemesi ve sosyal izolasyonun artması, Anderson (1973) ve Fulthorpe (1974)'in belirttiği gibi Özürlü gencin kişisel yaşantısında kendine saygı ve güven eksikliğini artırırken gencin sosyal yeteneklerini zayıflatmaktadır, Bu durum gencin sosyal dünyasında ise, ilişki kuramama, geliştirememesi ve sürdürememesi gibi önemli sıkıntılara yol almaktadır. Şüphesiz ki sosyal izolasyonun varlığı-araştırmalardan da anlaşıldığı üzere-gencin toplumla bütünleşmesini engelleyebilir.

3. Metod

3.1. Katılımcılar

Üniversitede okuyan özürlü gençlerin bu sosyal çevrede karşı karşıya kaldıkları problemlerin neler olduğunu ortaya koymayı amaçlayan çalışma, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde eğitimlerini sürdüren toplam 9 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. ÖSYM'den alınan 1999 yılına ait verilere göre Türkiye'de çeşitli bölgelerdeki üniversitelere kayıtlı toplam 374 özürlü gençlerin 370'i görme ve bedensel özürlü iken 4'ü diğer özürlü grubuna dahil edilmiştir.

Çalışmamız için, Türkiye'de özürlü birey, özürlü genç ve özürlü üniversiteli genç sayılarına ulaşmak istenmiştir. Bu amaçla, DIE, Özürlüler Dairesi Başkanlığı, ÖSYM ve Hacettepe Öğrenci İşlerine danışılmıştır. Bu bilgileri verebilecek istatistikleri elde etmek mümkün olmamakla birlikte, ÖSYM'den ancak, 1997-98-99 yıllarında üniversitelere kayıtları yapılmış özürlü Öğrencilerin üniversite ve bölümlere göre dağılımları elde edilmiştir. Buna göre, Hacettepe Üniversitesine kayıtlı, 1997-98-99 girişli özürlü gençlerin Fakülte/Yüksekokul/Bölümlere göre dağılımları aşağıdaki çizelgede verilmiştir,

Fakülte-Yüksekokul/Bölüm /Yer	Kayıt Yılı			
	1997	1998	1999	Toplam
Edebiyat F/Fransız Dili ve Edebiyatı /Beytepe	1 Görme Ö.	1 Görme Ö. 1 Bedensel Ö.	-	3
Edebiyat F/Psikoloji /Beytepe	-	1 Görme Ö.	-	1
Edebiyat F/Sosyoloji /Beytepe	-	1 Görme Ö.	-	1
Edebiyat F/Kütüphanecilik /Beytepe	-	-	2 Bedensel	2
Eğitim F/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık /Beytepe			2 Görme Ö.	2
Eğitim F/Fen Bilgisi öğretmeniği /Beytepe	-	1 Görme Ö.	1	
Eczacılık F. /Şehir Merkezi	-	1 Bedensel Ö.	1 Görme Ö.	2
Ev Ekonomisi YO/Çocuk Gelişimi /Şehir Merkezi			1 Bedensel Ö.	1
Ev Ekonomisi YO/Ev İdaresi ve Aile /Şehir Merkezi		1 Görme Ö.		1
Sosyal Hizmetler YO /Şehir Merkezi	-	1 Görme Ö.	1 Görme Ö.	2
Ankara Meslek YO/Elektronik /Şehir Merkezi		1 Bedensel Ö.		1
Ankara Meslek YO/Büro Yönetimi /Şehir Merkezi			2 Görme Ö.	2
TOPLAM	1	8	10	19

Çizelgede toplam 19 öğrencinin Hacettepe Üniversitesine kayıtlı olduğu, bunun 10'unun Beytepe'den, 9'unun ise şehir merkezinden olduğu anlaşılmaktadır.Çizelgede kayıtlı gözüktüğü halde bölümüne devam etmeyen 3 öğrencinin (Fransız Dili Edebiyatı'ndan) dışında, 1997-98-99 girişli öğrenciler arasında Beytepe'de okuyanların toplam sayısı 7'dir.

Üniversitenin şehir merkezinde eğitim gören özürlü öğrenciler çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Bunun en önemli nedeni olarak, odak grup çalışmalarında şehirdeki özürlü öğrencilerin (yardımcılarıyla birlikte) kampüse gelmelerinin ya da tam tersi kampüstekilerin şehre inmelerinin özellikle kış dönemindeki toplantılarda önemli zorluklar yaratabilme olasılığının kuvvetli olmasıdır. İleride şehir merkezindeki öğrencileri kapsayan çalışmaların yapılması düşünülmektedir.

ÖSYM'den elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda kayıtlı öğrencilere ulaşabilmek amacıyla, öncelikle öğrencilerin bölümlerine kayıtlı olup-olmadıkları ya da okula de-

vam edip-etmedikleri kontrol edilmiştir. Devam eden kayıtlı Öğrencilerin isim ve telefon numaraları elde edildikten sonra tek tek bu gençlere telefon edilerek tanışmaya davet edilmiş ve araştırma hakkında bilgi verilerek katılıp-katılmayacakları sorulmuştur. Araştırmaya gönüllü katılanlar çizelgedeki 7 öğrencinin 6'sidir. Diğer öğrencilerle günlerde araştırmaya katılmıştır. Böylece çizelgede verilen bilgiler kapsamında, Psikolojik Danışma ve Rehberlikten 2 görme özürlü, Psikoloji'den 1 görme özürlü, Sosyoloji'den 1 görme özürlü, Fen Bilgisi öğretmenliğinden 1 görme özürlü ve Kütüphanecilik'ten 2 bedensel özürlü öğrenci Kasım 1999 itibarıyla araştırmamıza yer almıştır. Mayıs 2000 de ise, Psikoloji'den 1 görme özürlü ile Kütüphanecilikten 1 görme özürlü öğrenci çalışmalara katılmıştır. Çalışmaya katılan toplam 9 gencin 7'si görme özürlü iken 2'si bedensel özürlüdür.

3.2. Veri Toplama

Çalışma nitel veri toplama ve analiz tekniklerinin kullanıldığı betimleyici bir araştırmadır. Çalışmanın nitel veri toplama süreci Kasım 1999 da başlayıp Mayıs 2001'de tamamlanmıştır. Saha bölümünden önce konu ile ilgili istatistiklere ve yerli-yabancı literatüre ulaşılmaya çalışılmıştır. Sosyolojik perspektifte özürlü bireylere-gençlere yönelik oldukça geniş araştırmalara yabancı literatür taramasında ulaşılsa da aynı durumun ülkemiz için geçerli olmadığı görülmüştür. Diğer yandan, çok geniş olmamakla birlikte sosyal hizmet alanı ve psikolojik açılardan bu konuya yönelik yerli kaynaklar göz ardı edilemez.

Çalışmada veriler, görüşme ve odak grup çalışmalarıyla toplanmıştır. Görüşmeler için yarı-yapılandırılmış soru formu oluşturulmuş ve bu formun ışığında her bir katılımcıyla birebir görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde öncelikle, katılımcıların özürlülük durumlarının hikayeleri dinlenmiş, daha sonra ise "üniversite yaşamları ile ilgili sorunlara" yönelik görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Odak grup çalışmalarında ise, kış ve bahar dönemlerine göre belirlediğimiz iki mekanda katılımcılar biraraya gelmişlerdir, Belirli aralıklarla düzenlenen toplantıların odak konusu, gençlerin üniversitede karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların onlara neler yaşattıklarıdır.

Odak grup verilerini toplarken Krueger (1994)'in örneklendirdiği "Odak Grup Bilgi Formu" bir ilave ile (forma odak grup ana konusu eklenmiştir) kullanılmıştır. Aşağıda kullanılan bu formun bir örneği verilmiştir.

ODAK GRUP BİLGİ FORMU

Odak Grup Tarihi:	
Odak Grup Bölgesi/Yeri:	
Katılımcıların Sayısı/Tanımı:	
Odak Grup Ana Konusu:	

SORU-CEVAPLAR ÇİZELGESİ

Soru No:Soru İçeriği

Cevaplardaki Kısa Özet/Anahtar Noktalar	Aktarılmış İfadeler
---	---------------------

33. Veri Analiz Tekniği

Çalışmada nitel analiz teknikleri kullanılmıştır. Görüşmeler ve odak grup toplantılarında, "not alma", "bilgi formu" ve "ses kayıt" cihazı ile toplanan veriler çözümlenmiştir. Odak grup veri analizinde Krueger (1994)'in "tanımlayıcı özet" veri değerlendirme rehberi alınmıştır.

Görüşme ve odak grup katılımcılarına aşağıda belirtilen kodlar verilmiştir (Gör=Görme özür, Bed=Bedensel özür).

CGör, SGör, AGör, ZGör, EGör, AgGör, FGör, KBed,ŞeBed

Görüşmelerde ve odak gruplarında elde edilen veriler iki ana kategori ve onlara bağlı alt kategorilerde çözümlenerek analiz edilmiştir.

LAna Kategori=Üniversitede yaşanan sorunlar=Sorun=S

Alt kategoriler= S1=Ders dinleme, not alma, çalışma ortamı, sınav

S2=Araştırma ödevlerini hazırlama

S3=Okul arkadaşlığı

S4=Öğretim üyeleri

S5=Kütüphane, bilgiye erişim

S6=Kampüsün fiziksel durumu

S7=Yemek

S8=Temizlik

S9=Öğrenci İşleri

S10=Sağlık

S11=Boş zaman değerlendirme

II. Ana Kategori=Üniversiteden neler beklendiği=Beklenti=B

Bu kategorileştirmeden faydalanarak görüşme ve odak grup çalışmalarında gençlerin en *çok* yoğunlaştığı konular "kelime ve cümle sıklıkları" dikkate alınarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

3.4. Çalışmada Karşılaşılan Avantajlar ve Güçlükler

Daha öncede vurgulandığı gibi konuyla ilgili nicel/nitel araştırmaların eksikliği ve özürli insanlara yönelik istatistiklerin yetersizliği çalışmanın en temel güçlükleridir. Çalışmanın saha bölümünde, grup çalışmaları sırasında karşılaşılan en önemli güçlük ise, katılımcıların duygusal tepkilerinin grup etkileşimine yansımalarıdır. Aşık olma,

kırgınlık, kızgınlık gibi duygular zaman zaman grupta gerginliklere yol açmıştır. Çok sık olmamakla beraber, gençlerin kişisel-özel sorunlarının grup çalışmalarına yansımaları kendini daha çok grup söyleşilerine/tartışmalarına katılmama, sadece dinleme gibi tepkiler ile göstermiştir.

Diğer taraftan veri toplama aşamasında katılımcıların, kendilerinin ve ailelerinin çalışmaya ilişkin olumlu tepkileri, onlarla daha sıcak ilişkiler kurulmasına ve daha içten cevaplar alınmasına, karşılıklı güvenin sağlanması ise, özellikle "özürlülük" durumları ile ilgili hikayelerin anlatılması ve "özürlülük" durumuna ilişkin kendilerinin ve başkalarının tepkilerini açıklamada samimi itiraflara yol açmıştır.

Odak grup çalışmalarında katılımcılar arasında uyum ve bütünleşme süreçleri hakim olmuştur. Uyumun yoğun olmasında bu gençlerin benzer sorunları yaşamalarının ve benzer çözümlere ihtiyaç duymalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Gençler, grup çalışmalarında kurulan arkadaşlıkların, onlara yalnızlıklarını paylaşma, bir gruba dahil olma hissini ve yeteneklerini sergileme fırsatını verdiği ifade etmişlerdir.

4. Araştırma Sonuçları

4.1. Üniversitede Yaşanan Sorunlar

Üniversitede karşılaşılan sorunlar ve beklentilerle ilgili olarak 9 üniversiteli özürli genç ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerde ve odak grup çalışmalarında katılımcıların tümü için yapılan ancak aşağıda örnekleri verilen bir değerlendirme yapılmış ve veri seti oluşturulmuştur.

Katılımcı =Kodlar	Ana Kategori= Sorun=S	Görüş (Doğrudan Alıntılar)	Odak Noktalar (cümle-kelime sıklığına göre)
CGör	AltKategori=S1	<p>"Ders çalışma ortamım evde rahat, okulda ders çalışma ortamı yok"</p> <p>"Sınavlarda arkadaşlarımla toplu halde kütüphaneve gidivoruz. orada herkes kendi çalışıyor ben kulaklıklarımınla dinliyorum böylece gürültü olmuyor"</p> <p>"Sınava hazırlanmak için bizler için özel salonlar olmalı"</p> <p>"Ders notu almada kayıta izin verilmeyince sıkıntı çıkıyor. 0 zaman arkadaşlarımdan notları alıyorum"</p> <p>"Daktilom ya da tablet kalem denilen görme özürgiller için araç getirdiğimde de gürültü oluyor, arkaya oturunca da hoca duyulmuyor daktilo çok yavaş yazılabilir. Her bir harf 3-4-6 noktaya basmak lazım böylece herkes cümle yazarken ben tek kelimeyi ancak"</p> <p>"Ders dinlerken problem yok..... Problemim, sözel derste tahtaya yazıların yazılması esnasındaki sınıf sessizliği beni rahatsız ediyor"</p> <p>"Sınav her hocanın inisiyatifine kalmış, bazen ben bir öğrenciye rica ediyorum,bölüm dışından olmak zorunda, sınavda sessiz söylemek zorundayım, eğilerek söyleyince boynum tutuluyor"</p> <p>"Bazı dersler için süre yeterli olmuyor çünkü ben söyleyip karşısı yazınca süre uzun oluyor ama genelde anlayış gösteriyorlar"</p> <p>"Sınavda en önemli sorun kişi bulmak"</p> <p>"Sınava kayıtları dinleyerek çalışıyorum iyi ki çabuk anılıyorum yoksa hayatta ....."</p>	<p>*özel çalışma alanı</p> <p>* zaman</p> <p>*yardımcı kişi</p> <p>*'hoca anlayışı</p> <p>*gürültü</p> <p>*kayıt</p>
CGör	Alt Kategori=S2	<p>"Ödevler verildiğinde kaynaklara ulaşmak çok zor,..bu konuda bana mutlaka yardıma ihtiyaç var, kendime güvenmiyorum"</p> <p>".....kaynaklara ulaşınca okutuyorum, ben kitap- bın hepsini okumalıyım ki içinden önemli olanı- nı sonra seçiyorum oysaki altını çizerek okuyan- lar var, gören bin hemen seçiyor, bizim için za- man kaybı büyük"</p> <p>"ödev hazırlarken kaynakları bulup-okuttuktan sonra kendi yazımla yazıyorum sonra bu vazıvı ben okuyup yardımcı kişi yazıyor, yani hep başkalarına ihtiyaç var"</p>	<p>* zaman</p> <p>*kaynaklara ulaş- ma</p> <p>*kaynakları okuma</p> <p>*yazma</p> <p>*yardımcı kişi</p>

ZGör	Alt Kategori=S3	<p>"Okulda arkadaşlarım var arkadaş grubum yok, tek tek görüştüğüm insanlar var, henüz bir gruba giremedim, bu insanlar ilişki iyi ama yeterli değil, ben içime kapanığım benden de kaynaklanıyor"</p> <p>"Sınıftaki arkadaşlarım ilgileniyorlar benimle"</p> <p>"Sınıfta gruplar var ben bu gruplara dahil değilim şimdilik"</p> <p>"Sınıftakilerle sadece ders zamanlarında bir aradayım"</p> <p>"Not alış-verişi yapıyorlar beni reddetmiyorlar"</p> <p>"Hiç alay edilmedim"</p> <p>"Dışlanma hiç hissetmedim"</p>	<p>*not alış-verişi</p> <p>*İlgi</p> <p>*yardım</p> <p>*gruba ait olma</p> <p>*ders zamanlarında birliktelik</p>
SGör	Alt Kategori=S4	<p>".....hocalarımın çoğunluğu bana birey olarak değer verdi"</p> <p>"Kötü tavır hiç olmadı"</p> <p>"Sınavlarda yardımcı oldular,diğer öğrencilerden farklı görmediler"</p> <p>"Dört-beş hocamı kendime çok yakın hissettim, benim için önemli olan düşünceleri"</p> <p>"Bazı hocalar Yüksek Lisans yapma isteğimi çok chapter verilecek nasıl okuyacaksın diyerek beni olumsuz yönde etkilediler"</p>	<p>*değer verme</p> <p>*diğerleri gibi görme</p> <p>*teşvik etme</p> <p>*yardımcı olma</p>
AGör	Alt Kategori=S5	<p>"Kaynaklara ulaşmak için genellikle arkadaşlarımla kütüphaneye gidiyorum"</p> <p>"Kaynak taraması yaparken zorlanıyorum"</p> <p>"Kütüphane memurları yardım ediyorlar"</p> <p>"Kütüphanelerde görme engelliler için ilgili bölümler yeterli değil. Birinin sesli okuyucu görevi olmalı"</p> <p>"Kütüphanelerde kabartma kitaplar olmalı, kabartma kitapların sesli •yayını olmalı ve bu yayınlar bilimsel olmalı, alanlarımızla ilgili olarak"</p> <p>"Kütüphanede yazı makinelerimizi koyup kullanabileceğimiz yer olmalı"</p>	<p>*görevli kişi</p> <p>*kaynak tarama</p> <p>*özel bölümler</p> <p>*kabartma kitaplar</p> <p>*sesli yayınlar</p>

<p>EGör</p>	<p>Alt Kategori=S6</p>	<p>"Kampus içi yollar çok kötü, buzlu merdivenlerden kaydım, yollar kışın buz, yürümek çok zor özellikle ilk zamanlar yurt merdivenleri kırık ve çok korkardım yürürken şimdi yapıldı" "Binalar labirent gibi, sınıflar bulunamıyor, o yüzden muafiyet sınavını kaçırdım" ".....dersliğim labirent gibi bir binadaymış. Bir türlü dersliği bulamadım. O derse giremedim. Oradan çıkıp yurda gideyim derken yanlış bir yere gitmişim, kimseye sormadım, geldiğim yerden geri döndüm oradan birine sordum O zaman çok üzüldüm eğer görseydim bu başıma gelmezdi" "Karda tek başıma düştüm, kendim kalktım. Allah'tan kimse yoktu. Adana'da hiç kar yağmaz ilk defa kar gördüm." "Şimdi kampüse daha çok alıştım. Refakatçiye gerek yok. istediğim yere kampüste tek başıma gidiyorum"</p>	<p>*yollar *merdivenler *derslikler *kaldırımlar</p>
<p>ŞBed</p>	<p>Alt Kategori=S7</p>	<p>"Yurtta yemek çıkmıyor. Kendimiz vakit bulursak pişiriyoruz. Pişirmek için aşağıda mutfak var ama çok temiz değil, midemiz bulanıyor.Bazen arkadaşlar ile para toplayıp makarna, patates kızartması yapıyoruz" "Yemekhane yurdun dışında, yurttan uzak, akşam ve kışın gitmek tek başıma gitmek zor. Çünkü arkadaşlarım gitmek istemiyorlar ben de mecburen gidemiyorum" "Beycafe'ye arkadaşlar ile gidiyorum ama çok masraflı oluyor. Her zaman gidemem. Evden getirdiğim, reçel, bal, peynir, süzme yoğurt, pekmez annem getiriyor bunları ekmek alıp odamda yiyorum." "Yiyecekleri saklayacak buzdolabı yok, pencere dışına koyuyoruz kışın yiyecekler donuyor yazın çok fazla korunamıyor" "Yemekhanede çıkan yemekleri beğeniyorum, temiz olup-olmadığını bilmiyorum, ne yapayım yemek zorundayım" "Yemek kuyruktan çok uzun, zaman kaybı, kışın soğukta üşüyorum beklerken, içerde de yemekleri tek başına almak zor, yardım eden görevli yok"</p>	<p>*yurt *yemekhanenin uzaklığı *ücret *temizlik *yemek kuyrukları *görevli kişi</p>

ŞBed	Alt Kategori=S8	"Yurttaki umumi tuvaletler pis oluyor, koku ya-pıyor" "Yurtta sular kesiliyor. Banyo var, banyo temiz değil, musluklar bozuk, her gün sıcak su var ama bazen kesiyorlar" "Yurdun odaları temiz olmalı, çarşafları de-ğiş-meli kısacası daha temiz olmalı"	*tuvalet *banyo *oda *su
FGör	Alt Kategori=S9	"Öğrenci işleri hizmetinden memnun değilim. Mekan olarak yetersiz. Özellikle okul başladığı dönemde yığılmalar var" "Bazı kişiler yeterli bilgiye sahip değil" "Formalite çok uzun, kısa zamanda yapılacak iş-ler uzun sürede hallediliyor" "Yurt yönetimi bizimle özel ilgileniyor"	*mekan *kuyruklar *görevli kişi *işlem uzunluğu *ilgi
FGör	Alt Kategori=S10	".....çok fazla ilgilenmiyorlar" "Sıra çok, ileri tarihlere randevular veriyorlar" "Geceleri tek görevlinin olması acil durumlarda yeterli değil, çok acil durumlarda müdahale için şehre gönderiliyor" ".....bizim gibi ağır vakalarda sorun çıkıyor...."	*ilgi *sıralar *yeterli personel
KBed	Alt Kategori=S11	"Okul dışında boş zamanlarda açık havada dolaşırım, kitap okurum, müzik dinlerim, bilgisayarla uğraşırım" "Spor faaliyetlerine özellikle özürülülerin katılması teşvik edilmeli, yürüyüş klübüne girmek istedim beni dinlemek için zaman ayırmadan sen yapamazsın dediler çok üzıldüm" "Müzik enstrümanları, grupları getirilip belirli günlerde öğrencilere konserler verilmeli" "Yeteneklerimizi gösterebilecek fırsatlar veril-meli, biz teşvik edilmeliyiz, çoğu şey moralimizi bozuyor"	*spor *müzik *ilgi *teşvik *fırsatlar

Yukarıda örnekleri verilen şekillerde oluşturulan veri setinden yararlanarak özürülü gençlerin sorunlarıyla ilgili aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Okul arkadaşlığı gençler için önemlidir. Samimi arkadaşlıklar edinmede ve bir arkadaş grubuna dahil olmada özellikle okula başlanan ilk yıllarda sorunlar yaşanmaktadır. Gençlerin geniş arkadaş çevreleri bulunmamaktadır. Arkadaşları daha çok kendi bölümünden olup, ders zamanlarında ilişkiler yoğunlaşmakta diğer zamanlarda ise bu yoğunluk azalmaktadır. Gençler, sınıf arkadaşlarıyla not alış-veri-

şi, kaynak bulma, kitap okuma, kütüphaneye birlikte gitme, sınavlarda yardımcı kişi olma gibi aktivitelerin yoğun olduğu ilişkiler geliştirmektedirler. Yurtta kalan özürlü gençler yurttaki arkadaşlarıyla daha samimi ilişkiler oluşturmaktadırlar. Diğer taraftan kampüsteki özürlü gençler arasında etkileşimleri oldukça azdır.

•Gençler ders hocalarıyla genel anlamda önemli problemler yaşamamaktadırlar.

Ancak zaman zaman özellikle dersi kayıt etme isteği ve sınavların yapılması hususunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Gençleri derslere-okula bağlayan önemli etkenlerden biri de öğretim üyelerinin tutum ve davranışlarıdır. Kendi ifadeleriyle gençler, "hocalarının, kendilerine diğer öğrenciler gibi davranmaları, onlara değer vermeleri, onları aciz görmemeleri, küçümsememeleri" gibi davranışlarından mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Gençlerin hemen hepsi, her türlü sorunlarına eğilen ve kendilerine daha yakın hissettikleri en az bir öğretim üyesinin olduğunu ifade etmişlerdir.

• Gençler daha çok dersi dinleyerek öğrenmeye çalışmaktadırlar. Onların bu konudaki en önemli sorunları arasında söylenenleri net duyabilme ve ses kayıt cihazının kullanılmasına izin verilmesi konuları yer almaktadır.

• Gençlerin sınavlardaki en önemli sorunları ise, yardımcı insan bulmak ve sınav süresidir.

• Gençlere uygun çalışma ortamlarının bölümlerinde, kütüphanede ve yurtta bulunmaması ya da yeterli olmaması önemli bir sorundur.

• Kütüphanelerdeki sorunlar, özürlü öğrencilere ait özel bölümlerin, özel kaynakların (kabartma yazılı, sesli kaynaklar gibi), onlara yardım için özel olarak görevlendirilmiş elemanın ve yeterli bilgisayar donanımının olmamasıdır.

• Özürlü gençlerin en önemli sıkıntıları kampusun fiziksel konumu ile ilgilidir. Görme özürlü gençler özellikle derslikleri-laboratuvarları, öğretim üyelerinin odalarını v.b. bulmada önemli güçlükler çekmektedirler. Diğer taraftan, hem görme hem de bedensel özürlü öğrenciler için, kampus içi yolların bozuk olması, merdivenlerin çokluğu ve yapısındaki bozukluk, tuvaletlerin dar olması, sınıf sandalyelerinin öğrencilerin kendi malzemelerini kullanabilecek ya da not alabilecek kadar geniş ve rahat olmaması, bazı sınıfların ısı problemi, kışın kampüse ve kampus içinde dersliklere ulaşımın güçlüğü gençlerin problemleri olarak tespit edilmiştir.

• Kantin ve yemekhanelerin de fiziksel konumu özellikle görme özürlü gençler için problem teşkil etmektedir. Sürekli değişen-sabit olmayan masalar, uzun kuyruklar ve gençler için özel olarak görevlendirilmiş personelin olmaması, gençlerin kendi başlarına hareket etmelerini engellemektedir. Diğer taraftan özellikle kafelerdeki ve kantinlerdeki yemek ücretleri ve yemek yenilen her yerde ürünlerin hijyen olması konuları da gençler için sorunlar arasında yer almaktadır.

- Öğrenci işleriyle ilgili olarak da özürlü gençler zaman zaman problemler yaşamaktadırlar. Öğrenci işlerinin görüldüğü mekanın dar olması, uzayan kuyruklar, uzun süren işlemler, özel olarak görevlendirilmiş personelin yokluğu ve en önemlisi de özellikle görme özürlü öğrenciler için okul ile ilgili duyuruların panolara asılması yaşanan problemler olarak tespit edilmiştir.
- Gençler kampus içinde boş zamanlarını değerlendirebilecek yeterli ortamları bulamamaktadırlar. Gençler boş zamanlarını genellikle kışın koridorlarda, dersliklerde, yazın bahçede geçirmektedirler. Özürlü gençlerin hemen hepsi müzik, resim, edebiyat ve sportif faaliyetlere yönelik yeteneklere sahiptirler. Ancak bu yeteneklerini sergileyebilecek olanaklara sahip değildirler. Gençler kampüsdeki boş zaman değerlendirme faaliyetlerine katılmak için teşvik edilmeyi beklemektedirler.
- Gençler üniversitenin sağlık hizmetleri ile ilgili sorunları çok fazla yaşamamaktadırlar. Ancak özellikle yurttan kalan öğrenciler geceleri acil durumda yeterli müdahale göremeyeceklerini şehre inmek zorunda kalacaklarını düşünmektedirler.

4.2. Üniversiteden Beklentiler

"Özürlü gençlerin üniversiteden neler bekledikleri" konusunda odaklaşan grup görüşmelerinin sonuçları daha öncede söylendiği gibi tamamlayıcı özet veri değerlendirmesi ile gerçekleştirilmiştir.

Soru=Üniversiteden beklentileriniz nelerdir?

Sınıflandırılmış/özetlenmiş cevap=

1. Üniversitelerde özürlüye yönelik sosyolojik-psikolojik ve fiziksel hazırlayıcı rehabilitasyon birimleri
2. Etkin üniversite
3. Üniversitenin fiziksel konumu düzenlenirken özürlü öğrencilerin düşünülmesi (binalar, derslikler, yollar, kaldırımlar, merdivenler)
4. Boş zamanları değerlendirme mekanlarının artırılması
5. Anlayışlı-hoşgörülü-kolaylaştırıcı yaklaşımlar, açık iletişimin kurulabileceği ortamlar
6. İş imkanlarına yönelik bağlantıların oluşturulması
7. Pratiğe yönelik-uygulamalı eğitim
8. Tüm öğrencilerin bütünleştirilmesine yönelik faaliyetler
9. Özürlü öğrencilerin derslere/tartışmalara katılmasının teşvik edilmesi
10. Birey olarak özürlü öğrencilere ilginin ve değer verildiğinin gösterilmesi, sorun ve ihtiyaçlara duyarlı olunması

11. Bilgi üreten-bilgi kullanımı açısından yeterli ortamların sağlanması, araştırmaya teşvik edilmesi
12. Spor faaliyetlerinin özürli öğrencileri de dikkate alarak geliştirilmesi
13. "Başarılı olabilirsiniz" yaklaşımıyla özürli öğrencinin kendine güveninin artırılması ve topluma hazırlanması

Örnek Cevaplar=

ZGör "Özürliülerin okuma ödevi problem oluyor. Hazırlıksız gidiyoruz, katılım yapamıyoruz, hocaların bizleri yanlış değerlendirmesini istemiyorum, anlayışlı olmalı çünkü biz tüm bilgileri ders işlenirken öğrenmek zorundayız"

AGör "Gerçek sosyal ortam olmalı, herkes etkinliklerde biraraya gelmeli, sosyal faaliyetler organize edilmeli ve öğrenci kesimlerinin bloklaşmaması-kutuplaşmaması için faaliyetler düzenlenmeli, bütünleştirmeli, insanlar ilgilenmeli"

EGör "Anlaşıp-iletişim kurabileceğim hocalar önemli. Okula bağlayan-uzaklaştıran en önemli unsur hocalar çünkü onlar görme rahatsızlığımı problem haline getirebilir ya da getirmeyebilir"

ŞBed "Bilgi üreten yer olmalı, üretim olmalı, kalıp bilgilerden çok bilgi kaynağına ulaşılmalı. Bilgi kullanım açısından da yeterli olmalı, özellikle özürliüler için gerekli aletler araçlar olmalı zemin düzenlenmeli öğretmenler duyarlı olmalı"

KBed "Öğretmen öğrenciyi düşündürmeye teşvik etmeli, her dersi öğreten değil öğrenci de araştırmalı sınıfta tartışma ortamına teşvik edilmeli"

FGör "İş imkanları oluşturulabilmeli, çalışma ortamları genişletilebilir"

AgGör "Üniversite çevresinden-okulumdan başarılı olma konusundaki tereddüdümü öğretmenlerimin ve arkadaşlarımin desteği ile yenebilmem için bir beklentim"

ŞBed "Üniversite bir araştırma kurumu. Herkesin ihtiyacı karşılsın, yapmak istenen her şey yapılsın. Bize öyle bir ortam olmalı bu da bir araştırma işidir amacı bize yönelik olmalı"

KBed "Aktivitelerde "özürliüler de katılabilir" demiyorlar bu da benim kendime olan güvenimi azaltıyor, soramıyorum, onlardan davet olmalı"

5. Sonuç ve Öneriler

Okuma yazma oranının yüksek dilimlerde yer almadığı ülkemizde, özürli olmanın getirdiği olumsuz şartlara rağmen üniversiteyi kazanma başarısı gösteren gençlerimizin, bu kurumda eğitim görürken karşılaştığı problemlerin neler olduğu ve üniversiteden neler beklediğini belirlemek anlamlı gözükmektedir.

Özürli gençler, hem üniversiteli olarak bu gruba ait olmanın beraberinde getirdiği hem de özürli olmalarından kaynaklanan sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu so-

runların ve beklentilerin tespiti Beytepe kampüsünde eğitim gören özürlü gençler örneği altında verilmeye çalışılmıştır. Geleceğin sorumluluğunu omuzlarına yüklediğimiz gençlerin özürllük gibi özel durumları göz önünde tutularak desteklenmesi ve yaşamına ve geleceğine yönelik teşviklerin tüm yetişkinlerce verilmesi gerekmektedir. Bu noktada da üniversiteye önemli görevler düşmektedir.

Araştırmamızdan elde edilen sonuçlar dikkate alınarak şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Genelde tüm öğrencilere özeldede özürlü öğrencilere yönelik hoş zaman değerlendirme imkanlarının oluşturulması ve gençlerin bu faaliyetlere teşvik edilmesi, onların yeteneklerinin ön plana çıkarılması.
- Kütüphanenin özürlü öğrencilerin ihtiyaçlarını tam karşılamaya yönelik bir yapılanma içinde düşünülmesi. (Bilgisayarlı tarama, özel görevli, kabartma ve sesli yayınlar, sesli çalışmaların yapılabileceği özel bölümler gibi)
- Akşamları kampusun ışıklandırılması ve kampus içi yolların, kaldırımların, merdivenlerin özürlü öğrencilere herhangi bir tehlike oluşturmayacak şekilde düzenlenmesi.
- Özürlü öğrenciler ve refakatçileri için kampüse rahat ve ucuz ulaşımın sağlanabileceği imkanların oluşturulması.
- Üniversite personellerin özürlü öğrencilerin sorun ve ihtiyaçlarıyla daha yakından ilgilenmesi için görevlendirilmesi ve bilgilendirilmesi.
- Kampus içinde özürlü öğrencilerin her türlü ihtiyaçlarının karşılanması ve böylece onların herhangi bir ihtiyaç için şehre inmelerine gerek duymamaları, (örneğin, en çok kullanılan bankamatiklerin kurulması, alış-veriş merkezlerinin, kitapçılarının kampüste yer alması)
- Yurtlarda da özürlü öğrenciler için özel çalışma mekanlarının oluşturulması.
- Yemek yenilen mekanların özürlü öğrencilerin yemek alım ve yeme işlemlerim kolaylaştırıcı yönde düzenlenmesi. (örneğin, sabit masalar, özel görevliler)
- Özürlü öğrencilerin sorun ve ihtiyaçlarına ve onların sosyal çevreleriyle bütünleşmelerine yönelik tüm öğrencilerin katılımının sağlandığı toplantılar ve bilimsel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, gönüllü-bilinçli öğrenci gruplarının oluşturulması ve üniversite tarafından görevlendirilmiş "rehber" kişilerin bulunması.
- Özürlü öğrencilerin ders notlarına ulaşımın kolaylaştırılması ve sınav şartlarının iyileştirilmesi (örneğin, notların fotokopiler şeklinde verilmesi, sınavların görevlendirilmiş kişiler tarafından, uygun süre ve mekanda gerçekleştirilmesi, sınav biçiminin çoktan seçmeli olması)
- Spor faaliyetlerine özürlü öğrencilerin katılımının sağlanması.

Özürli öğrencilere yönelik sorunlara ve ihtiyaçlara karşı duyarlı olmak ve geliştirilen önerileri dikkate almak, sanırım gençlerimizin sosyal izolasyonunun mümkün olduğunca azaltılmasına, bağımsız davranışlarının gelişmesine ve sorumluluk yüklenebilecek bir kapasiteye sahip olmasına katkı sağlayacaktır. Sosyal izolasyon gencin, bağımsız davranış ve kararlar geliştirmesi, arkadaş edinmesi, geleceğe yönelik planlar oluşturabilmesi, okulda başarı elde etmesi, meslek edinmesi, iş bulması, eş seçmesi gibi yaşantıları edinmede ve yaşama dair umut ve beklentileri gerçekleştirmede olumsuz rol oynayabilir. Bu noktadan hareketle son olarak söylenebilir ki, üniversiteli özürli gençlerin, bu sosyal çevreyi oluşturan birimlerle (üniversite personelleri, diğer öğrenciler, v.b.) ilişki kurabilmeleri, geliştirebilmeleri ve sürdürebilmeleri kısacası kendilerini bu sosyal çevreden izole etmeden okul yaşamlarını sürdürebilmeleri, ihtiyaçlarının karşılanması, problemlerinin farkında olunup uygun çözümler getirilmesi açısından önemlidir.

Kaynaklar

- Anderson, E. M. (1973), *The Disabled Schoolchild. A Study of Integration in Primary Schools*, London: Methuen.
- Anderson, E. M. ve B. Spain (1977), *The Child with Spina Bifida*, London: Methuen.
- Anderson, E. M., L. Clarke ve B. Spain (1982), *Disability in Adolescence*, London: Methuen.
- Armitage, J. (1983), *Barriers. A Survey of Housing Physical Disability and the Role of Local Authorities*, London: SHELTER-National Campaign for the Homeless.
- Beardshaw, V. (1988), *Last on the List: Community Services for People with Disabilities*, London: King's Fund Institute.
- Bookis, J. (1983), *Beyond the School Gate: A Study of Disabled Young People Aged 13-19*, London: Royal Association for Disability and Rehabilitation.
- Brier, N. M. ve H. B. Demb (1981), "Adolescence in the Developmentally Disabled", *Psychiatric Annals*, 11, 104-110.
- Castree, B. J. ve J. H. Walker (1981), "The Young Adult with Spina Bifida", *British Medical Journal*, 283, 1040-1042.
- Clarke, M. M., J. Riach ve W. M. Chyne (1977), *Handicapped Children and Pre-School Education, Report to the Warnock Committee on Special Education*, University of Strathclyde.
- Cohen, L. H. (1994), *Train Go Sorry. Inside Deaf World*, Boston: Houghton Mifflin.
- Davis, K. (1984), "Notes on the Development of the Derbyshire Centre for Integrated Living", *Disability Handicap and Society*, 3 173-193.
- Dorner, S. (1973), "Psychological and Special Problems of Families of Adolescent Spina Bifida Patients. A Preliminary Report", *Developmental Medicine and Child Neurology*, 15, 113, (abstract).

- Evans, K-, V. Hickman ve C. O. Carter (1974), "Handicap and Social Status of Adults with Spina Bifida Cystica", *British Journal of Preventive and Social Medicine*, 28, 85-92.
- Frith, S. (1984), *The Sociology of Youth, Lancashire: Causeway Books*.
- Fulthorpe, D. (1974), "Spina Bifida: Some Psychological Aspects", *Special Education and Further Trends*, 1, 17-20.
- Gökçe, B. (1982), "Gençliğin Türk Toplumundaki Konumu", *Gençlik ve Toplum*, Ankara: TC.G.S.B. Yay.
- Helander, E. (1993), *Prejudice and Dignity: An introduction to Community-based Rehabilitation*, *United Nations Development Program Report*, New York: UNDP.
- Hughes, B. ve K. Paterson (1997), "The Social Model of Disability and the Disappearing Body: towards a Sociology of impairment", *Disability and Society*, 3, 325-340.
- Hyde, M. (2001), "Exploring Disability.-A Sociological introduction", *Sociology*, 1, 219-258.
- İngram ve diğerleri, (1964), *Living with Cerebral Palsy-Clinics in Developmental Medicine*, London: The Spastic Society Medical Education and information Unit with Heinemann Medical.
- Johnson, G. S. ve R.H. Johnson (1972), "Differences in Opportunities for the Disabled in England and Scotland: A Survey of Paraplegics in Scotland I", *British Medical Journal*, 1, 779-782.
- Johnson, G. S. ve R.H. Johnson (1974), "Social-Services Support for Multiple Sclerosis Patients in the West of Scotland", *Lancet*, 1, 31-34.
- Knight, R. ve M. D. Warren (1978), "Physically Disabled People Living at Home: A Study of Numbers and Needs", *DHSS Report on Health and Social Subjects*, London.-HMSO.
- Koreqiannis, A. (2000), "Soft Disability in Schools: Assisting or Confining at Risk Children and Youth?", *The Journal of Educational Thought*, 34, 2, 113-135.
- Krueger, R.A. (1994), *Focus Groups.-A. Practical Guide for Applied Research*, London.-Sage Pub.
- Lane, H. (1992), *The Mask of Benevolence: Disabling the Deaf Community*, New York: Vintage.
- Lorber, J. ve A. L. Schiess (1973), "The Adolescent with Myelomeningocele", *Developmental Medicine and Child Neurology*, 15, 113, (abstract).
- Morgan, A. (1972), "Like Other School Leavers?", D.M. Boswell ve J.M. Wingrove (eds.), *The Handicapped Person in the Community*, London: Tavistock Press.
- Morris, J. (2000), "Working for Equity: Issues of Employment for Youth with Disabilities", *Doctoral Thesis*, Canada.-The University of Manitoba.
- Muivany, J. (2000), "Disability, impairment or Illness? The Social Model of Disability to the Study of Mental Disorder", *Sociology of Health and Illness*, 5, 582-601.
- Muuss, R. (1971), "The Philosophical and Historical Roots of Theories of Adolescence", R.E. Muuss (ed.), *Adolescent Behavior and Society*, New York.-Random House.
- ÖSYM (1999), *Özürlü Öğrencilerin Üniversitelere Göre Dağılımları (1997-98-99 Yılları)*, Ankara.

- özürlüler Şurası, (1999), *Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler Komisyon Raporları Genel Kurul Görüşmeleri*, Ankara:TC.B.Ö.İ.B.
- Parker, G. M. ve M. Hirst (1987), "Continuity and Change in Medical Care for Young Adults with Disabilities", *Journal of the Royal College of Physicians*, 21, 129-133.
- Patrick ve diğerleri (1981), "Screening for Disability in the Inner City", *Journal of Epidemiology and Community Health*, 35, 65-70.
- Piachaud, D., J. Bradshaw ve J. Weale (1981), "The Income Effect of a Disabled Child", *Journal of Epidemiology and Community Health*, 35, 123-127.
- Philip, M. ve D. Duckworth (1982), "Children with Disabilities and Their Families: A Review of Research", *Paper for the OECD Project, The Handicapped Adolescent*, Windsor, Berks: NFER-Nelson.
- Rowan, P. (1980), "What Sort of Life?" *Paper for the OECD Project, The Handicapped Adolescent*, Windsor, Berks: NFER-Nelson.
- Shapiro, J. (1993), *No Pity: People with Disabilities Forging a New Civil Rights Movement*, New York: Times/Random House.
- Susman, J. (1994), "Disability, Stigma, and Deviance", *Social Science and Medicine*, 38,7,937.
- Şemin, R. (1992), *Gençlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tezcan, M. (1981), *Kuşaklar Çatışması.-Okuyan ve Çalışan Gençlik Üz. erine Bir Araştırma*, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Thomas, A. P., M.C. Bax ve D. P. Smyth (1989), *The Health and Social Needs of Young Adults with Physical Disabilities*, London: Mac Keith Press.
- Weitz, R. (1996), *The Sociology of Health, Illness and Health Care*, Belmont, CA: Wadsworth.
- WHO (1980), *International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps*, Geneva: World Health Organisation.
- Whyte, S. R. ve B. Ingstad (1995), "Disability and Culture: An Overview", S.R. Whyte ve B. Ingstad (eds.), *Disability and Culture*, California: University of California Press.
- Young, O. D. (1973), *Youth and The Future*, Connecticut: Westport.
- Younghusband, E... ve diğerleri (1970), *Living with Handicap: Report of a Working Party on Children with Special Needs*, London: National Children's Bureau.
- Yörükoğlu, A. (1991), "Gençlik ve Yetişkinler, Kuşaklar Çatışması", B. Dikeçligil ve A. Çiğdem (eds.), *Birey-Kişilik ve Toplum, Aile Yazıları III*, Ankara: TC .B .A .A. Yay.